

DAVOR MOJAŠ

Teatar ima smisla jedino kad se u njemu prepozna vrijeme

RAZGOVARAO: BOJAN MUNJIN

PREMIJERE

RAZGOVOR

PORTRET

FESTIVALI

MEDUJ

VOX

HISTRIONIS

MEDUNARODNA

SCENA

AKTUALNOSTI

TEORUA

FOAJE

MI U SVIJETU

NOVE KNJIGE

DRAMA

Studentsko kazalište "Lero" iz Dubrovnika nemoguće je zamisliti, uz brojne generacije mladih koje su kroz njega prošle, znane i neznane pojedince, bez njegova redatelja, pokretača i često *spiritusa movensa* – Davora Mojaša. Znamo da za život zarađuje kao novinar, da piše prozne tekstove, poeziju i kratke drame, ali njegov je zaštitni znak, gotovo već trideset godina – "Lero". Izgleda kao dobroćudni i naivni momak iz susjedstva, no on je vođa teatra koji je obilježio suvremenu kazališnu scenu u nas i hvaljen u svijetu. Iznikao je na Mediteranu, ali ne voli ljeto, a od vjetrova preferira jugo. Bio je urednik dubrovačkog časopisa "Laus" i dobitnik nagrada za poeziju, ali njegova "najvažnija sporedna stvar" jest vaterpolo. S predstavama zadnjih godina kao da je promijenio kurs svoje poetike, a zadnje dvije *Skroviti vrt* i *Dijalog o ljepoti* uspješno su nedavno gostovale i u Zagrebu. Uz mnoge burne događaje, godina 1968. poznata je i po tome što je tada osnovan "Lero", pa njegovih trideset pet ljeta kao da su povod za ovaj razgovor.

Što se s "Lerom" događa danas?

"Lero" je danas kao i vazda – teatar. Stariji, iskusniji, praksom bogatiji, prepoznatljiv, poseban i drugačiji. Možda je, s obzirom na inspirativni trag zadnjih predstava, malo više dubrovačkiji. Okuplja jednako zanesene i teatrom opijene ljude. Nešto starije, ozbiljnije i odgovornije, ali dovoljno "pomaknute" i na avanturu spremne. U "Leru" smo danas isti oni koji smo bili i prije dvadesetak i nešto više godina. Bogatiji raznim životnim okolnostima i teatarskim iskustvom. "Lero" je i danas po svemu alternativni teatar, kako organizacij-

ski tako i estetski, jednako siromašan kao i uvijek, bez vlastitog stalnog scenskog prostora, s nedovoljnim financijama, oskudnom tehnikom i dalje polusvjesno na margini kulturne slike i grada i države. Osuđen je na preživljavanje i prepušten kreativnoj energiji onih koji ga čine. Ali uprkos svemu "Lero" je i danas odgovoran, vlastit, teatru posvećen, samostalan i dovoljno važan u ukupnoj umjetničkoj slici grada u kojem djeluje i, nadam se, nezaobilazan u hrvatskom kazališnom prostoru. "Lero" je i danas teatar koji stvara predstave.

Kako izgleda tvoja osobna kartoteka danas?

Dovoljno je vremena prošlo, onog teatarskog i onog životnog. Mnogo se toga dogodilo i obilje je svekolikih tragova i izazova u našim životima. Danas međutim više nije problem u umijeću, u praksi, u kreativnom prepuštanju, u ponudi povoda i tragovima snova. Problem je vrijeme. Ono koje nam je ostavljeno za bavljenje teatrom. Onoga koje uspijevamo osvojiti za teatar sve je manje. Problem je kako odgovoriti svekolikim datostima dana (i noći), ostalim nužnim egzistencijalnim okolnostima, obitelji, obvezama na poslu i ostaviti dovoljno vremena za što duži boravak u "Lerovoj" prostoriji u Ulici Ilike Sarake.

Kako sve ove godine pristupaš radu na pojedinim predstavama?

Predstave sam uvijek radio intuitivno, ne povodeći se ni za kim, ne pokušavajući svoditi račune, podvlačiti crte ili oslušivati što se, kako i gdje radi. Uvijek sam želio shvatiti bit teatra, ne teoretizirajući, već izravno

se njime baveći, postavljajući pred sebe izazove, svjesno krećući u avanture. Želio sam napraviti predstave koje nitko drugi ne bi mogao. Najčešće su to tek bile slutnje, krhotine, tragovi, ali i cjelovita uprizorenja, predstave koje su, nadam se, nešto značile. Bitno je bilo uvijek iznova, iskreno kao da to radiš prvi put, suočiti se s izazovom, umjetničkim suradnicima, glumcima i prostorom vlastite slobode. Jednostavno sam želio posložiti slike koje su me opterećivale, prizore koje sam sanjao, prepoznati vrijeme i što mi je posljednjih godina najvažnije, osjetiti dušu Grada. I to ne bilo kojeg, već upravo Dubrovnik. Propitivanje njegove posebnosti, jedinstvenosti, sudbina osoba koje su ga proslavile i činile njegovu, ako hoćete, svekoliku kulturnu baštinu. Napokon, valjda su to godine, predstavama u posljednje vrijeme želim odgovoriti na neka vlastita pitanja vezana za moju "dubrovačku sudbinu". Priznati valja, stari se.

Što je to "dubrovačka sudbina"?

Taj termin zvuči možda pomalo presudbinski, ograničavajuće i defetistički. Ali pod "dubrovačkom sudbinom" ja podrazumijevam i prepoznajem proces, kreativni trag koji inspirativno provocira. Trajno. Proces koji vrijedi za sve one koji su Grad odabrali kao sudbinu. U njemu žive, o njemu pišu, slikaju, sanjaju ga i otkrivaju. Luko Paljetak jednom je rekao da je njemu Dubrovnik sve, a da je on Dubrovniku stanovnik. A teatar je imanentan Gradu. Baš kao što Grad u ruci sv. Vlaha nije samo mala skladna kamena plastika tamo gore postavljenog sveca u zidinama. Tog vječnog skrbnika i zaštitnika Grada. Grada koji ima svoju ostavljenu sudbinu. Gotovo otočki izdvojen, udaljen i sebi ostavljen, Dubrovnik kroz nekoliko svojih etabliranih godišnjih kul-

turnih manifestacija i festivala podsjeća na svoju vrijednost, značaj i obvezatnost. Međutim, svoj usud vječno zatravljenе obljubljenе ljepotice Dubrovnik živi i kada se o njemu šuti. Kada ga se ne spominje. Dubrovnik nije ni Pepeljuga ni Snjeguljica, ali slične je sudbine. Prebogatih svojih izvorišta i neiscrpnih rezonanci i sastavnica. Kada se to spozna, onda se slabašna umjetnička duša prepušta takvom osjećaju i u tome počinje uživati. To je onda sretan ishod koji nije samo alibi već i sustav koji nepogrešivo počinje funkcionirati. Otvorajući uvijek nove i iznenađujuće povode i tragove. Neodoljive. U toj introvertiranosti počinješ se radovati. Odustaješ od liječenja. I prepuštaš se vrtlogu koji te nepogrešivo svojim centrifugalnim silama primorava za najrazličitije introspektivne seanse iz kojih izranjaju prizori nesna. Idealni povodi za predstavu.

Što "Lerovo" zlatno doba 80-ih tebi znači danas?

To su bile godine odrastanja. Neponovljivo iskustvo opsjednutosti i posvećenosti teatru generacija koje su nailazile i plijenile svojom kreativnošću. Prijateljstvom. Dobrim vibracijama. Prekratkim danima. Sadržajnim noćima. Brojnim gostovanjima. Danas su to tek šturi podaci, datumi, kronologije, statistike, evidentirane premijere, izvedbe, festivali, gradovi, fotografije, plakati, programske knjižice, poneki sačuvani novinski isječci... Meni osobno, a vjerujem i svim tim dragim mladim ljudima, bile su to neponovljive seanse dešifriranja tajni teatarske umjetnosti. Mnogi od nas ostali su u teatru, mnogi su mu se posvetili, mnogo više ih je odustalo... Ali svi smo ostali lerovci. S jakim osjećajem pripadnosti tom teatru, vremenu naše mladosti i Gradu. Danas znam da sam svjestan časovitosti i fluidnosti teatarske umjetnosti i kontrolirane emotivnosti. Bilo je to vrijeme kad smo intenzivno živjeli i prepoznavali godine po predstavama koje smo igrali i gradovima koje smo pohodili. Napokon, to je jedno od najsretnijih razdoblja mog života.

"Lerove" predstave zadnjih pet-šest godina, nazovimo ih intimističkim, čini se kao da su eho "Lerove" prijašnje "čoporativne" faze?!

Posljednjih nekoliko godina "Lerove" predstave takve su kakve su i kakve jedino mogu biti. One su logičan slijed "Lerove", hajde recimo tako, povijesti i krono-

logije. Naprosto se to tako dogodilo. Evoluiralo se. Ne svjesno. Već jednostavno opirući se lošim namjerama nekih, ishitrenim željama drugih, volji ostalih i nekim strastima mojim. Usprkos svima. U "Lera" je sve nastajalo svjesno odabranim slučajnostima. Ili kako bi u Dubrovniku rekli, skladno. Predstava je iz predstave nastajala. Poetika se mijenjala. Zato se "Lero", za razliku od drugih, može pohvaliti razdobljima, etapama, ciklusima... Mene osobno sve više zanima, intrigira i provocira upravo ta intimnost. Želio bih napraviti predstavu u ladici *burala*, u zdjeli, u sobi, na stolu, u ladici, na otvorenoj stranici spomenara, obuhvatiti trenutak, prepoznati povod kaplji suze. Predstave jesu intimističke, zatvorene, tamne... One su u potpunosti odraz mog trenutačnog spisateljskog, redateljskog i teatar-skog interesa. A ja protiv toga ne mogu. Ali siguran sam kazališno su dovoljno intrigantne, relevantne, zanimljive i u mom redateljskom iskustvu, ali i "Lerovom", svježe su i pune novih, drugačijih promišljanja. One jesu okrenute Gradu, gotovo izravno njegovoj atmosferi, polusnu i sutonu... dubrovačkoj ostavljenosti. Prepoznata slutnja ili naslućeni proplamsaj nečega što nam se dogodilo. Gotovo mazohistički uživam radeći takve predstave koje me ispunjavu u cijelosti i koje me raduju svakom izvedbom. Jednako kao što sam nekada inzistirao i uživao u Lerovim "raspjevanim" i "razigranim" predstavama i radošću koju su isijavale. Danas možda ne zrače tako, ali jednako su iskrene, s radošću stvarane i radene bez kalkulacija. Možda je sve to dio procesa. Moga osobnog kreativnog vremena i okolnosti. Možda će sve to tako trajati sezonu, dvije i onda opet... Tko zna. Jer istina je, nitko ne zna kakva će biti sljedeća "Lerova" predstava.

Što misliš kada kažeš "dubrovačka ostavljenost"?

Sve rjeđe na premijernu produkciju dubrovačke profesionalne kazališne kuće, a u slučaju "Lera" to je praksa, dolaze kazališni kritičari hrvatskih dnevnih i tjednih listova. Ne bilježi se ni onaj žutiji, estradniji dio koji prati takve događaje. Kompletna kazališna sezona Kazališta Marina Držića i napokon "Lera", uz časne iznimke, ostaje nezabilježena u većem dijelu hrvatskog dnevnog tiska. Ostaje kritički nevalorizirana. A često se radi o kulturološki važnim i relevantnim projektima. Drugačija je slika kada su Igre u pitanju, ali to je iznim-

ka koja potvrđuje pravilo. Naravno, zasluge za takve okolnosti imamo i mi u Dubrovniku koji često nedovoljno organizirano i medijski ne uspijevamo adekvatno plasirati ono čime bismo se mogli pohvaliti. I tako, zatvoreni unutar zidina, živimo svoje ne samo kulturne prilike i neprilike, zabavljeni vlastitim međuodnosima, često ne radeći i ono što bismo mogli. A ipak, usprkos svemu, ovdje nastaju važne stvari. I eto, vesele nas. Nas nekoliko.

U "Lerovim" predstavama u devedesetima nestalo je zafrkancije?

Devedesete godine prijelomne su u našim životima. Iako se u "Lerovim" predstavama tama slutila godinu-dvije ranije. Ratne okolnosti Dubrovnika, život bez struje i vode, razaranja Grada, smrt, život u sklonišcima i podrumima, moje ratno novinarsko, svakodnevno iskustvo, duge i preduge noći uz svijeće i *lumine*... Eto, 1991. počeo sam pisati prozu, a 1992. nastavio sam raditi u "Leru" u kojem je nestalo riječi. Kada se u rano proljeće 1992. okupilo nas nekoliko preostalih u Gradu, napravili smo predstavu *Shadow* iz čiste potrebe da se dokaže da još jesmo! Da nam teatar nitko ne može oduzeti. Predstavu smo odigrali samo tri puta u ranim poslijepodnevnim satima, jer tamnilo je već oko 16 sati. Električne energije nije bilo, agregati su trošili i ono malo nafte, a "bilo je isuviše hladno za to doba godine"... Činilo mi se tada da je riječ u teatru suvišna, depasirana i potrošena. Zbilja koju smo živjeli bila je takva da joj se u teatru moglo odgovoriti slikama, prizorima, simbolima. Tišinom. Bukom. Glazbom. I tako smo radili, i nastavili. Ostvaren je niz predstava; *Shadow*, *Možda vjetar?*, *Stanje lune*, *Valcer*, *Tango*, *Come and Go*, *Utiha*, *Jordano Bruno*, *Uzdah Marije Orsule*, koje su bile izravni odjek tame u kojoj smo bili. Ali mislim, i dovoljno eterične i znakovite i izvan svake zornosti. Tih nekoliko predstava, u čisto kazališnom smislu, otvorile su i neke nove izazove koji su nadilazili povod i okolnosti. Nudile su novu i drugačiju poetiku koja se, na moju i našu sreću, vrlo brzo etablirala kao Lerov novi prepoznatljiv trag. Jednako kao nekada onaj drugačiji, neobavezniji i "veseliji". Bila je to i potvrda da smo ostali dosljedni, da nismo iznevjerili sebe i da smo naprosto nastavili novim i drugačijim načinima preispitivati našu kazališnu avanturu.

PREMIJERE
RAZGOVOR
PORTRET
FESTIVALI
MEDU
VOX
HISTRIONIS
MEĐUNARODNA
SCENA
AKTUALNOSTI
TEORIJA
FOAJE
MI U SVJETU
NOVE KNJIGE
DRAMA

Vaša zafrkancija osamdesetih upirala je prstom ili ismijavala probleme svih nas. Predstavama u devedesetima kao da je napravljen zid između Dubrovnika i ostalog svijeta. Kao da ste zapali u stanje superorne razočaranosti.

Pitanje zvuči kao vrlo precizna dijagnoza. Samo ja to ne bih nazvao zidom. Sasvim obratno. Otvaranje dubrovačke teme u ovom slučaju pitanje je osobnog identifikacijskog traga. Traga koji sve nas obvezuje. Dubrovnik je oduvijek bio susretište. Netko je napisao: otvoreni prozor svijetu za obostranu komunikaciju. Dubrovnik i jest svijet i toga smo ipak, nadam se, sve više svjesniji. Okušaj psihološkog tretmana tzv. "superiorne razočaranosti" relevantan je i možda očekivan, ali teatarski vrlo podatan. Intrigantan. A iskustva imamo svekolika.

Ipak predstave u devedesetima kao da su izgubile dimenziju kritičnosti prema svome vremenu?

Teatar ima smisla jedino ako se u njemu prepozna vrijeme. Onoliko koliko smo znali, umjeli i koliko smo imali hrabrosti, toliko smo zrcalili vrijeme. Bez obzira na sve, bili smo to mi! Bez obzira radilo se u 80-ima o predstavama *Partizanska pozornica*, *Kralj Ubu*, *Treća fabrika*, *Pošto željezo?*, *Kartoteka*, *Onaj koji govori Da i onaj koji govori Ne*, *Mušica*, *Vođa*, *Žohari*... Dakle, bez obzira da li igrali Jarryja, Šklovskog, Brechta, Rozewicza, Ionesca, Witkiewicza ili, napokon, Ivšića (*Vane*) odnosno Majakovskog, Harmsa, Vvedenskog (*Malo kazalište ljubavi*) ili radili, poslije, neke druge projekte kao što je predstava *Proljeće* (1990.), uvijek smo nastojali "očesati" i dotaknuti društvenu zbilju. Uvijek dovoljno inteligentno i pomaknuto da je to prihvaćeno kao "Lerova" zafrkancija.

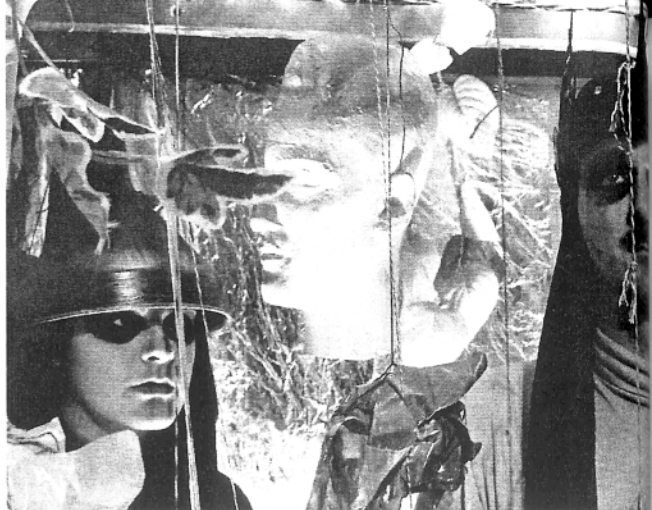

Jednom ste prije rata, čini mi se, *Partizansku pozornicu* igrali na Dan Službe sigurnosti. Jeste li za vrijeme one države imali političkih problema?

Bilo je i nekih situacija kad smo prozivani po komitetima, odnosno, kada su i mene znali apostrofirati ljudi "izvan kazališnih krugova", ali sve je završavalo teatru dolično. Igrali smo predstave, nismo bili zabranjivani, radili smo ono što bi naumili, rado su nas gledali, putovali smo i gostovali posvuda, dobivali nagrade i priznanja i u svemu uživali. I jako smo sebi postajali važni i preuzimali sve veće obveze. I uspijevali smo, čini mi se. Ono što je karakteriziralo tadašnji "Lerov" rad bio je veliki protok mladih ljudi. Svaka predstava trajala bi godinu dana, a svaka nova okupljala nove ljude. Marin Gozze, scenograf i kostimograf, ja i još ponetko iz užeg umjetničkog vodstva ostajali smo kao komandni tim koji je domišljao nove izazove i artikulirao svježinu novih koji su nam prilazili.

Vratimo se na devedesete...

U devedesetima, mislim čak da smo bili još izravniji sukus vremena i da smo predstavama još intenzivnije i podatnije slutili vrijeme. Samo se poetika promijenila. Bili smo manje direktni. Zanimale su me još neke druge i drugačije "teatralizacije" duše Grada i odjeka vremena. Sigurno je da su predstave koje sam tada režirao bile osobnije. Napokon, to sam i nazivao autorским projektima. Domišljao sam kompletne predstave, od ideje, kostima, scene, glazbe... I sve je više bilo žena u predstavama.

Može li se tvoja koncepcija “kazališta kao totalne zafrkancije” iz 80-ih ponoviti ili je to bilo jedinstveno iskustvo?

PREMIJERE

RAZGOVOR

PORTRET

FESTIVALI

MEDJI

VOX

HISTRIONIS

MEĐUNARODNA

SCENA

AKTUALNOSTI

TEORIJA

FOAJE

MI U SVJETU

NOVE KNJIGE

DRAMA

Ne bih to jedno “Lerovo” razdoblje nazvao “totalnom zafrkancijom”. Prije je to bilo vrlo slobodno i hrabro sučeljavanje s autoritetima, datostima, dramskim predlošcima, etabliranom kulturnom praksom, nametnutim klišejima, prevladavajućim svjetonazorima, tradicijom, političkim okolnostima, dosadnom kulturnom slikom i neprilikama koje su se nudile... Teatar smo shvaćali kao pitanje slobode i intuitivno ovladavajući nekim njegovim tajnama, otvarali teme i odnose koji su nas, u svemu, zabavljale. Mi smo se najčešće naprosto igrali teatra. Dopuštajući mašti nesputani plov scenom. Slušali smo vlastiti glas koji nas je provocirao. I tako su nastajale predstave koje su nosile tu nesputanu energiju i strast, bile su do kraja iskrene, ali su, za razliku od neke druge prevladavajuće teatarske prakse u nas, bile kazališno pismene, dosljedno opremljene, dobro odigrane i zaokružene s jasnim nakinama i distancom. Bile su to predstave koje su sijale dobro raspoloženje s obje strane rampe prije i poslije izvedbe. Svaka predstava začinjala se davno prije početka rada na njoj, razvijala se u procesu rada, tijekom samih izvedbi mijenjala i trajala dugo nakon što bismo je i prestali igrati.

“Lero” govori i o tvom vlastitom senzibilitetu?

Premijerni naslov tek je dio priče koja se zove kazališna predstava. Sam proces rada, druženje s glumcima, suradnicima, redovito sukobljavanje s nekim vlastitim dvojbama i traumama, filtriranje primisli i suočenje s oskudnom “Lerovom” tehničkom opremom i sve-

kolikim financijskim nemogućnostima i ograničenjima, nužno me primoravalo na reduciranje mnogih pokušaja. Ali to me je i tjeralo da u takvim okolnostima neimaštine maksimalno otvorim vlastite kreativne resurse. A oni me nikada nisu izneverili. Ono što radim u posljednje vrijeme, moglo bi se reći, isključivo su moji vlastiti teatarski filmovi. U njima bitnu ulogu ima kostimografkinja i scenografkinja, slikarica Dubravka Lošić, koja likovno obogaćuje moje slike. Meni ih nije problem reducirati toliko da, složene u mojoj mašti, ozračie scenu.

Što te uopće privlači kazalištu: kazališni komad, politika, glumci, prkos, seks, zafrkancija?...

Volim smišljati prizore. Razrađivati igru. Prepoznavati poruku rekvizita. Trag kostima. Baviti se likovnošću scene. Suprotstaviti raspoloženju i atmosferi predstave glazbu. Volim raditi predstavu. Iz dana u dan bogatiti je novim detaljima. Sлагати khrotine sna u mozaik nove slike. Osjećam ili slutim neki čudan eros, mobilizaciju svih čula, višesmjernje usložene kovitlace mašte koji me zasiplju pri samoj odluci da počnem raditi neku predstavu. Da se temeljitije skupim i u potpunosti predam igri. Jer teatar i jest igra, samo što je igranju ozbiljni ljudi. Zamišljeni. Sanjari. Kontrolirano odlutali. Dovoljno pomaknuti. I vješti. S osjećajem dovoljne slobode. Spremni na avanturu i intuitivnost na koju trebaju računati. Zato i jesu rijetki.

Za tebe kažu da si mag improvizacije...

Kazalište je jedinstvena umjetnost koja sve podrazumijeva. Neponovljiva je. Svaku novu predstavu počinjem raditi kao da mi je to prvi susret s kazalištem. Potpuno otvoren na slučajnosti koje će se

Spiritus movens

dogoditi. I sve što se dogodi, dogodi se na samim probama. U trenutku. Zato mi je i najvažnije stvoriti takvu kreativnu atmosferu među svima da onda, u toj neobjašnjivoj kemiji koja se stvori na probi, domislím, improviziram i začnem nešto što će na kraju (a uvijek se tako dogodi) biti predstava. Eto, to me privlači kazalištu. Taj čudan uspostavljeni eros igre. Voajerski pomalo suodnos prema domišljenim prizorima. Mogućnost maksimalne kreacije i propitivanje vlastitih mogućnosti i ograničenja.

Nekada si govorio da i od telefonskog imenika može napraviti predstavu. Bi li to rekao i danas?

Teatar se, to nisam ja izmislio, može stvarno napraviti ni iz čega. Pa i od telefonskog imenika. Igrati se treba željeti. Ako se teatar osjeća, sluti u duši, sanja, nudi otkucajima srca, onda je moguće uvijek i vazda i bilo gdje napraviti predstavu. Uvijek je vrijeme za teatar. Treba samo naći nekoliko spremnih da mi se pridruže. Ja sam u svakom trenutku spreman odgovoriti tom zovu. Samo što bih danas to sve radio drugačije. Ja imam u sebi ugrađen taj program i treba me samo netko nagovoriti da ga aktiviram. Do tada i u međuvremenu u mojoj glavi se vrte predstave koje, na sreću, nitko nikada neće vidjeti. To je moj osobni teatar, vjerujte, vrlo zanimljivog repertoara i sumanutih poetika. I jako sam sretan što uspijevam živjeti sa svim tim prizorima u mozgu i u duši, slikama u snovima koje će, tek u fragmentima, jednom biti dijelom neke buduće predstave.

Ti si dijete Mediterana, a ipak ti ulično kazalište nikad nije bilo blisko, nego nešto što si nazvao "kutijom".

To je zanimljiva činjenica. Ja jesam dijete Mediterana i "čovjek u godinama iz Grada na moru"... Ha, onome tko živi u Dubrovniku, a tako je vjerujem u svim gradovima na moru, teatar se događa svakodnevno. Svakog trenutka. Neke njegove inačice ili posljedice dio su tradicije i posebnosti grada i naših kolektivnih i osobnih uspomena. Ljeti se živi toliko intenzivno da je dan prekratak za teatar, a noć prebogata senzacijama da bi sve u predstavu stalo. Živi se na poljanama, susreće po ulicama... Stradun je mjesto susretišta... A Dubrovnik je, svojom arhitekturom, ozračjem, tradicijom i svekolikim drugim posebnostima jedinstven u svom sjaju, ljepoti i skladu. Kulise koje se nude nitko ne može podatnijim za teatar domisliti. Ali iznutra, "svaki grad uz naše more", malo mjesto, ribarsko selo, ljetnikovac, palača, kuća... nudi sasvim drugačije, intimnije, tajne povode teatru. Sudbine, događaje, usude koji su isto tako dio mediteranskog ozračja. Zapravo, njegov su iskonski temeljni i možda još stvarniji prepoznatljiv znak. E, to mene zanima. Te "kutije crne" koje nude tajne, "skroviti vrtovi", životopisi, "onijeh naslikanijeh u teškim zlatnim okvirima", spavaće sobe sa starim ormarima u kojima miriše naftalin i uprkos svemu moljci "izjedaju vjenčane haljine i crne vestite", kristalna ogledala u kojima su se ogledale sinjorine, potkrovlja puna uspomena, saloni, zavjetne slike pomoraca u malim crkvama, tišine kapelica, mukli zov zvana, miris djevojke u svježe opranom rublju na buri i jugu koji "zviždi moždanima". Čitav jedan mikrokozmos ostavljenih stvari. Uspomena. Nostalgičnih prisjećanja. To je isto tako Mediteran, ali iznutra. Njegova "kaplja duše". Ulično kazalište je nešto drugo. Volim ga, ali samo gledati.

U "Leru" je osamdesetih bila aktualna avangarda. Što je danas tvoja literatura i što danas radiš?

A tko sve nije bio aktualan. I Majakovski i Harms (*Malo kazalište ljubavi*), Witkiewicz (*Žohari*), Rozewicz (*Kartoteka*), Ionesco (*Vođa, Shadow*), Brecht (*Onaj koji govori Da... i Pošto željezo?*), Ivšić (*Vane*), ali i Ruzante (*Mušica*), Jarry (*Kralj Ubu*), Beckett (*Doći-proći*), Terentjev (*Jordano Bruno*), ali i Šklovski, Vvedenski, Marinetti i tko bi se sada mogao svega sjetiti. Ali, ako se pozornije analiziraju naslovi, onda će se lako prepoznati da se radi, može se reći, ipak o nekim manje znanim rijetko ili nikako igranim dramskim naslovima koji su nam poslužili kao predlošci. Moja literatura danas je "moja literatura". Dakle ono što sam pišem. To uglavnom objavljujem. Ono što ne napišem, a "moja je literatura", koristim kao povod današnjim predstavama. "Ostala" literatura teatarska vrlo je širokog raspona. Trenutačno me kazališno intrigira sve u i o Dubrovniku napisano. Zadnje predstave su nastale na temelju literarnih predložaka: od Luka Paljetka i njegova izmaštanog dnevnika Cvijete Zuzorić (*Skroviti vrt*), do Iva Vojnovića i njegova *Sutona* i *Trilogije (Uzdah Marije Orsole)* ili Držićevih pjesama (*U smrt od Fjore...*), nekih mojih "prepoznavanja Becketta" (*Utihla*), do Nikole Vitova Gučetića (*Dijalog o ljepoti*) ili opet Vojnovića i njegovih *Sirena* koje sam radio u Kazalištu Marina Držića. Čitam sve intenzivnije Palmotića i Nalješkovića, po tko zna koji put kompletnog Vojnovića, pogotovo njegovu prozu i dnevnik, čitam dubrovačke pjesnikinje, Anicu Bošković...

Mnogi lerovci danas su poznati glumci. Poželi li raditi s njima?

Zamislite ovakav "Lerov" ansambl: Doris Šarić-Kukuljica, Predrag Vušović, Nataša Dangubić, Izmira Brautović, Mirej Stanić, Perica Martinović, Srđana Šimunović, pa onda Stojan Glamočanin, Ksenija Medović, Željko Tutnjević... dramaturg bi mogao biti Hrvoje Ivanović, scenografi i kostimografi Marin Gozze i Dubravka Lošić, skladateljica Paola Dražić-Zekić... Mislim da bi i Doris i Predo, Nataša i Perica i svi oni koje sam nena-mjerno zaboravio, a koji su etablirani u hrvatskom glumištu, vrlo rado ponovno radili sa mnom. Ja s njima uvijek i vazda. Jer bez njih, zasigurno, "Lero" ne bi bio

ono što jest, ali i oni bi bez "Lera" u svojoj mladosti zasigurno bili drugačiji i tko zna kojim bi se poslovima u životu bavili. Kada se sretnemo uvijek iznova maštamo o trenutku kada bismo možda mogli napraviti predstavu. Ali čini mi se da bi uz radost ponovnog kreativnog i prijateljskog okupljanja sada to bilo nešto sasvim treće. Ali bi bilo dovoljno lerovskog duha koji je ostao i tinja u svima nama.

Suradnja s Marinom Gozgeom je prestala, pukla, odložena?...

S Marinom sam ostvario mnogo predstava i sigurno je da je on bio vrlo važan dio "Lerova" rasta. On svoju ulogu u "Leru" dešifrira kao ulogu suautora "Lerova" kazališnog izričaja. Marin je bio možda i više od toga. Dovoljno unutra kada je trebalo i dovoljno izvan kada je ostavljao meni da vodim taj dio kreativnog procesa. Kada je postao ravnateljem Kazališta Marina Držića ranih devedesetih, stjecajem okolnosti, ali i mojim svjesno drugačijim teatarskim izazovima, nekoliko godina nismo izravno surađivali. Dubrovnik je mali grad i u Marinu sam uvijek imao poticajnog sugovornika. Eto, nakon nekoliko godina zajedno smo ponovno radili, ali ne u "Leru". U HNK-u u Rijeci napravili smo *Muškadina*, Kompanjetovu inačicu *Mušice*, u Kazalištu Marina Držića *Sirene* po Vojnoviću, a spremamo se s jeseni iznova u KMD-u napraviti jedan Paljetkov, posebno za tu prigodu napisan dramski tekst.

Dubrovnik za koga si toliko vezan prošao je traumatično ratno iskustvo. Kako je rat utjecao na tebe?

To, kako u pitanju stoji, "traumatično iskustvo" ostavilo je na mene bitnog traga. Od toga se ne može pobjeći. Ostavilo je traga u mom životu, u mom spisateljskom radu, naravno novinarskom, i logično, u bavljenju kazalištem. Međutim, to vrijeme donijelo je i nekoliko lijepih stvari i događaja. Uz Noru, dobio sam Maroja i Orsata. I možda zbog njih, uskoro, prvi put u životu pokušam napraviti i jednu predstavu za djecu.

Rekao si da se kazalištem baviš zato da bi dosego njegovu bit. Jesi li to uspio?

Naravno da nisam. Na sreću, to se nikada neće dogoditi. Ne znam, ali ja taj odnos prema teatru shva-

PREMIJERE
RAZGOVOR
PORTRET
FESTIVALI
MEDUI
VOX
HISTRIONIS
MEĐUNARODNA
SCENA
AKTUALNOSTI
TEORUA
FOAJE
MI U SVUETU
NOVE KNJIGE
DRAMA

Davor Mojaš

čam vrlo odgovorno, emotivno i gotovo sudbinski važno. U isto vrijeme i lepršavo, zgodno, zaigrano, snovito. Iznutra. To je kao uzaludni pokušaj prepoznavanja tragova duše i ura koje ispunjavaju naše živote. Ili kao pokušaj definiranja ljubavi ili ljepote. Svatko ima svoju definiciju. Bez obzira na sasvim dovoljno teatarsko iskustvo, ja sam vrlo daleko od konačne spoznaje "razloga i povoda teatra, njegove svrhe i neponovljivosti u mom životu". I zato ću se, nadam se, ne umore li me neke druge okolnosti, baviti teatrom dok me bude. I teatar mnome.